

บทที่ 9

วิวัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

เค้าโครงเรื่อง

1. ความหมายและอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

1.1 นักทฤษฎีการเมืองที่สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

1.1.1 ยัง โบแดง (Jean Bodin, ค.ศ. 1530-1596)

1.1.2 ฮิวโก โกรเซียมัส (Hugo Grotius, ค.ศ. 1583-1645)

1.1.3 โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, ค.ศ. 1588-1679)

1.2 ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism)

2. พัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศต่าง ๆ

2.1 ประเทศอังกฤษ

2.2 ประเทศฝรั่งเศส

2.3 ประเทศสเปน

สาระสำคัญ

1. ความหมาย และอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ ต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบที่กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ

นักทฤษฎีการเมืองที่สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้แก่ ยัง โบแดง, ฮิวโก โกรเซียมัส และโทมัส ฮอบส์

ลัทธิพาณิชย์นิยมที่อำนาจรัฐทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

เป็นการสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ต้องการสร้างอำนาจส่วนกลางให้เข้มแข็ง

2. พัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศต่าง ๆ

ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน จะศึกษาเรื่องราวของกษัตริย์ที่สำคัญในการส่งเสริมอำนาจส่วนกลางให้เข้มแข็ง ในประเทศอังกฤษจะเป็นการพัฒนาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ควบคู่ไปกับระบอบรัฐสภา ส่วนในประเทศฝรั่งเศสและสเปนมีการพัฒนาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเต็มที่

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายอิทธิพลทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้
2. เปรียบเทียบพัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปนได้

ความนำ

ในบทที่ 9 นี้ จะศึกษาเรื่องความหมาย อิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ นักทฤษฎีการเมือง ลัทธิพหุนิยม และพัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และรัฐประชาชาติในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน

1. ความหมายและอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หมายถึง ระบอบการปกครองที่พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจสมบูรณ์เด็ดขาด (Sovereign) โดยรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) และถือว่าพระมหากษัตริย์ได้รับมอบหมายอำนาจมาจากพระเจ้าที่เรียกว่า เทวสิทธิ (Divine Right of King)

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เกิดขึ้นควบคู่กับขบวนการเกิดรัฐประชาชาติ (Nation State) หมายถึง ดินแดนที่มีประชาชนอยู่อาศัยร่วมกัน มีรัฐบาลเดียวกันปกครอง มีเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศชาติ

ระยะเวลาของวิวัฒนาการการเกิดรัฐประชาชาติแตกต่างกันในแต่ละดินแดน กล่าวโดยทั่วไป ถือเอา ค.ศ. 1485 เป็นปีเริ่มต้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบใหม่ เพราะในปีนั้นพระเจ้าเฮนรี่ที่ 7 ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ทิวดอร์ของประเทศอังกฤษ ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อสิ้นสุดสงครามดอกกุหลาบ และถือเอา ค.ศ. 1789 เป็นปีสิ้นสุดระบอบนี้ เพราะในปีนั้นเกิดสงครามปฏิวัติฝรั่งเศสครั้งใหญ่ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มากมายของทั้งประเทศฝรั่งเศสและประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

ในช่วงศตวรรษที่ 16 และ 17 แนวความคิดของนักปรัชญาการเมืองมีอิทธิพลสำคัญต่อการสนับสนุนส่งเสริมอำนาจกษัตริย์ในสมัยกลางให้เข้มแข็ง ขณะเดียวกันเป็นการลดอำนาจขุนนางท้องถิ่นโดยปริยาย กษัตริย์ของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปนได้นำแนวความคิดจากข้อเขียนของนักปรัชญาการเมืองไปใช้ในการปกครองประเทศ

1.1 นักทฤษฎีการเมืองที่สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ยัง โบแดง

ยัง โบแดง (Jean Bodin, ค.ศ. 1530-1596) เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส มีผลงานสำคัญ คือ เรื่องสาธารณรัฐ (The Republic) พิมพ์ใน ค.ศ. 1567 กล่าวว่า ประเทศมีวิวัฒนาการมาจากครอบครัวใหญ่ ประมุขของประเทศมีอำนาจสูงสุดแต่ผู้เดียวโดยไม่แบ่ง

อำนาจไปยังรัฐสภาที่จะมาจำกัดสิทธิและอำนาจของกษัตริย์ กษัตริย์มีอำนาจเป็นผู้ออกกฎหมายที่สำคัญให้กับผู้ใต้ปกครอง ซึ่งต้องยอมรับและเชื่อฟังโดยดุษฎีภาพ ส่วนกษัตริย์ต้องเคารพกฎธรรมชาติ (The Law of Nature) หรือกฎของพระเจ้า (The Law of God) หากกษัตริย์ละเมิดกฎธรรมชาติ หรือกฎของพระเจ้า เป็นผู้ปกครองไม่ดี ไม่ใช่สิทธิหน้าที่ของประชาชนจะปฏิวัติหรือก่อการจลาจล เพราะจะนำความเสียหายทางเศรษฐกิจ และบั่นทอนความมั่นคงของประเทศ อำนาจกษัตริย์ได้รับมอบหมายมาจากพระเจ้า อยู่ในฐานะเป็นศูนย์รวมของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอยู่เหนือความแตกแยกทางการเมืองและศาสนาทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขและเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ อันจะเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจให้ก้าวหน้า และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศ

ฮิวโก โกรเชียส

ฮิวโก โกรเชียส (Hugo Grotius, ค.ศ. 1583-1645) เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวดัตช์ มีประสบการณ์เห็นการต่อสู้ในสงครามศาสนาที่เกิดขึ้นหลายครั้งในยุโรปช่วงนี้ เขียนหนังสือเรื่องกฎแห่งสงครามและสันติภาพ (Law of War and Peace) เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต้องอาศัยหลักความยุติธรรมและหลักศีลธรรมที่มีเหตุผล และมีระเบียบกฎเกณฑ์ ประเทศที่เป็นอิสระไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ จะต้องเคารพอำนาจอธิปไตยและสิทธิซึ่งกันและกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎธรรมชาติ การติดต่อระหว่างประเทศจะเป็นไปได้โดยยุติธรรมเมื่อแต่ละประเทศมีอำนาจอธิปไตยมั่นคงและมีผู้ปกครองที่มีความสามารถ มีสิทธิ และอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

โทมัส ฮอบส์

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, ค.ศ. 1588-1679)¹ เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ มีผลงานเขียนสำคัญคือ เรื่องรัฐธูริปัตย์ (Leviathan) พิมพ์ใน ค.ศ. 1651 กล่าวว่า เมื่อก่อนมนุษย์ดำเนินชีวิตรักษามลประโยชน์ และอำนาจของตนตามลำพัง ต่างคนต่างอยู่ แต่เมื่อมีการติดต่อและขัดแย้งผลประโยชน์กัน ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทและสงคราม ซึ่งไม่มีฝ่ายใดปลอดภัยในภาวะเช่นนี้ ในที่สุดมนุษย์ตกลงทำสัญญายอมยกสิทธิส่วนตัวให้แก่ผู้เข้มแข็งที่สุด เป็นผู้ปกครองคุ้มครองชีวิตและผลประโยชน์ของตน เพื่อความมั่นคงปลอดภัย โดยผู้อยู่ใต้ปกครองต้องเคารพเชื่อฟัง มิฉะนั้นจะต้องถูกลงโทษ ซึ่งโดยสัญชาตญาณแล้วมนุษย์กลัวการลงโทษ หากผู้ปกครองกดขี่ ประชาชนไม่มีสิทธิไม่พอใจ เพราะมีข้อผูกพันที่จะต้องเคารพเชื่อฟังกัน

¹Wallace K. Ferguson and Geoffrey Brum, *A Survey of European Civilization*. 4th.ed. (Boston : Houghton Mifflin Company, 1969), P.465.

อยู่ก่อนแล้ว เพื่อแลกกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ผู้ปกครองจึงเป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว ในทัศนะของฮอบส์ อำนาจสูงสุดในการปกครองได้มาจากปวงชน มิใช่ได้มาโดยการมอบหมายจากพระเจ้า

ทฤษฎีของฮอบส์สนับสนุนอำนาจกษัตริย์ แต่หลักการบางอย่างดูเหมือนว่าจะต่อต้านราชวงศ์สจวร์ต ซึ่งปกครองประเทศอังกฤษอยู่ในขณะนั้น มีนักวิจารณ์บางท่านกล่าวว่า ฮอบส์เขียนเรื่องนี้ขึ้นเพื่อสรรเสริญ โอลิเวอร์ คอมเวลล์ (Oliver Cromwell)

1.2 ลัทธิพาณิชย์นิยม

สภาพเศรษฐกิจของยุโรปขณะนั้นเจริญก้าวหน้ามาก มีขบวนการต่าง ๆ ของลัทธิทุนนิยมขึ้นพื้นฐานเกิดขึ้น ประชาชนเพิ่มมากขึ้น มีการปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางบกและทางน้ำ สินค้าสามารถผลิตได้มีต้นทุนราคาถูก ต้องการตลาดระบายสินค้าและแหล่งวัตถุดิบจำนวนมาก มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจ วิธีการที่เร็วที่สุดในการเอาชนะคู่แข่งขั้นคือ การให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการและความยินยอมของชนชั้นกลางเอง โดยต่างฝ่ายต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รัฐบาลยอมเสียงบประมาณจำนวนมาก โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินมาจากชนชั้นกลาง ในการปรับปรุงกองทัพบกและกองทัพเรือให้เข้มแข็ง เพื่อคุ้มครองสนับสนุนเศรษฐกิจและอาณานิคม โครงสร้างทางการคลังและเศรษฐกิจแบบใหม่เรียกว่า ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ซึ่งเป็นแนวความคิดทางเศรษฐกิจที่ใช้กันในสมัยนี้

ลัทธิพาณิชย์นิยมหมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง เน้นในเรื่องการนำสินค้าออกมากกว่าสินค้าเข้า ต้องการแร่เงินและทองคำเข้าประเทศให้มากที่สุด ส่งเสริมให้มีกองทัพเรือที่เข้มแข็ง เพื่อใช้ในการแสวงหาอาณานิคมใหม่ และคุ้มครองอาณานิคมต่าง ๆ ให้ปลอดภัย เพราะเป็นแหล่งวัตถุดิบ ตลาดระบายสินค้าและพลเมืองได้อย่างดี

บุคคลสำคัญที่นำลัทธิพาณิชย์นิยมมาใช้ได้ผลในยุคนี้ คือ โคลแบร์ท (Colbert) เสนาบดีคลังของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (ค.ศ. 1643-1715) ขึ้นมามีอำนาจใน ค.ศ. 1660 จนถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1683 โคลแบร์ทเป็นชนชั้นกลางที่ต้องการให้ชนชั้นกลางมีฐานะร่ำรวยมั่งคั่งขึ้น เพราะเขาเชื่อว่า ความมั่งคั่งร่ำรวยคือที่มาของอำนาจ ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการค้าขาย ให้มีสินค้าขายออกมากกว่าสินค้าขาเข้า เพื่อนำเงินตราเข้าประเทศให้มากที่สุด ส่งเสริมลัทธิพาณิชย์นิยมด้วยการปฏิรูปการเงินและการอุตสาหกรรมภายในประเทศ ออกกฎหมายห้ามส่งเงินฝรั่งเศสออกนอกประเทศ ส่งเสริมอุตสาหกรรมภายใน ด้วยการตรวจตราคุณภาพสินค้าส่งออกให้มีคุณภาพดี ให้เงินอุดหนุนโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ของเอกชน กำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมซื้อ

วัตถุติดที่มีอยู่ในประเทศฝรั่งเศสเอง หรือที่มาจากอาณานิคมของฝรั่งเศสเท่านั้น เป็นเหตุให้ฝรั่งเศสสนใจในการแสวงหาอาณานิคม เพื่อใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบและแหล่งระบายสินค้าสำเร็จรูปของฝรั่งเศส มีนโยบายค้าขายกับอาณานิคม เรียกว่า Colonial Trade ควบคู่ไปกับระบบคุ้มครองเรือสินค้าและเรือขนส่งของฝรั่งเศสด้วยกองทัพเรือที่เข้มแข็ง เป็นการดำเนินนโยบายที่ผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเดียวกับที่กษัตริย์หรือผู้นำของประเทศกำลังต้องการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางเพื่อความเข้มแข็ง นับได้ว่าลัทธิพาณิชย์นิยมมีส่วนช่วยสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศฝรั่งเศสโดยปริยาย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่า ทฤษฎีการเมืองและเศรษฐกิจในระยะนี้มีส่วนสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างไร

2. พัฒนาการของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศต่าง ๆ

ขณะที่ขบวนการฟื้นฟูศิลปวิทยาการเกิดขึ้นทางตอนในของทวีปยุโรป ทั้งในเขตอิตาลีและเยอรมัน ส่วนดินแดนยุโรปตะวันตกก็มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองแบบจักรวรรดิ (Empire) มาเป็นรัฐแห่งชาติ (Nation State) ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดปกครองประเทศตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ใหม่ คือ กษัตริย์สามารถดึงอำนาจกลับเข้าสู่ศูนย์กลางได้สำเร็จ ในแต่ละประเทศจะมีวิวัฒนาการและระยะเวลาของการเกิดระบอบนี้แตกต่างกัน

ประเทศสำคัญที่จะกล่าวถึง 3 ประเทศคือ

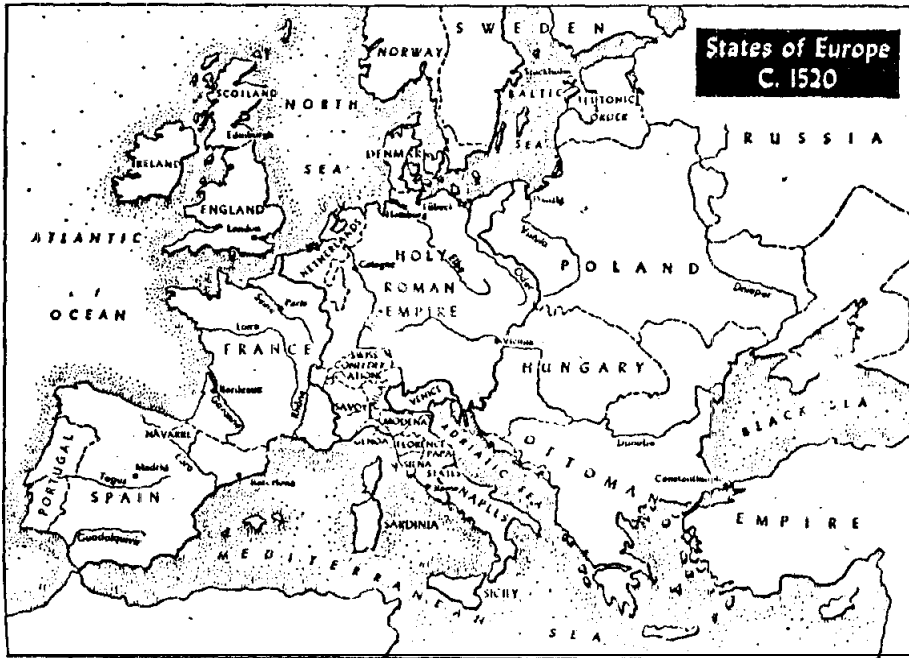
ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสเปน

2.1 ประเทศอังกฤษ¹

ประเทศอังกฤษมีการปกครองประเทศระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ควบคู่ไปกับระบอบรัฐสภา ซึ่งเริ่มมีบทบาทเด่นชัดมาตั้งแต่ ค.ศ. 1215 ในสมัยพระเจ้าจอห์นที่จะต้องลงพระนามในเอกสารมหาบัตรแมคนา คาร์ตา (Magna Carta) ยอมรับอำนาจของรัฐสภาในการอนุมัติภาษี รัฐสภามีส่วนร่วมในวิวัฒนาการการปกครองประเทศอังกฤษในเวลาต่อมา

¹ Edward McNall Burns, Robert E. Urner and Standish Meacham, Western *Civilization : Their History and Their Culture*. 9th.ed. (New York : W.W.Norton & Company, 1980), P.513.

พัฒนาการเกิดรัฐประชาชาติในประเทศอังกฤษ เริ่มเมื่อสิ้นสุดสงครามดอกกุหลาบ (The War of the Roses, ค.ศ. 1455-1485) มีพระเจ้าเฮนรีที่ 7 (Henry VII) เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ทิวดอร์ (Tudor Dynasty) เริ่มปกครองประเทศอังกฤษตั้งแต่ ค.ศ. 1485 เป็นต้นมา

ภาพแผนที่ยุโรป ค.ศ. 1520

กษัตริย์อังกฤษในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะกล่าวถึง 2 ราชวงศ์ คือ

- ราชวงศ์ทิวดอร์
- ราชวงศ์สจวร์ต

กษัตริย์อังกฤษในราชวงศ์ทิวดอร์ (Tudor Dynasty, ค.ศ. 1485-1603) ได้แก่

1. พระเจ้าเฮนรีที่ 7

พระเจ้าเฮนรีที่ 7 (Henry VII, ค.ศ. 1485-1509)¹ เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ทิวดอร์

¹ Ferguson, pp. 342.3.

เมื่อพระองค์ครองราชย์ใหม่ ๆ อังกฤษอยู่ในสภาพตกต่ำทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะประเทศเพิ่งฟื้นฟื้นสงครามร้อยปีและสงครามดอกกุหลาบ ดังนั้นพระเจ้าเฮนรีที่ 7 จึงจำเป็นต้องปรับปรุงประเทศให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางมีหลายวิธี ได้แก่

การตั้งศาลพิเศษ เรียกว่า Court of the Star Chamber ใน ค.ศ. 1487 พิจารณาคดีเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและทรัพย์สิน โดยไม่มีคณะลูกขุน และใช้วิธีการลงโทษรุนแรง ศาลพิเศษนี้ประสบความสำเร็จในด้านการปกครอง การแสวงหาอำนาจ และทรัพย์สิน

การจัดตั้งสภาองคมนตรี (Privy Council) ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพระมหากษัตริย์ สมาชิกสภาประกอบด้วยชนชั้นต่าง ๆ โดยเฉพาะการแต่งตั้งชนชั้นพ่อค้าที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและเป็นกำลังหาเงินที่สำคัญของกษัตริย์ เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับชนชั้นขุนนาง

การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ด้วยการแต่งตั้งขุนนางและทหารจากส่วนกลางไปปกครองดูแลและควบคุมขุนนางท้องถิ่นซึ่งทำงานได้ดี

การสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่

การออกพระราชบัญญัติการเดินเรือ (The Navigation Act) กำหนดให้ใช้เรืออังกฤษขนส่งสินค้ากับอาณานิคมของอังกฤษ

การยกเลิกระบบสมาคมอาชีพ (Guild System) ในอังกฤษ ใน ค.ศ. 1504 ทำให้การค้าและการช่างขยายตัวกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น

การสนับสนุนการอภิเษกสมรสระหว่างพระโอรส พระธิดาและเชื้อพระวงศ์กับเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในยุโรป เพื่อได้สินสมรสและดินแดน โดยไม่ต้องทำสงครามให้เสียเลือดเนื้อ และทรัพย์สินเงินทอง เช่น การอภิเษกสมรสของเจ้าชายอาร์เธอร์ (Arthur) พระโอรสองค์โตกับเจ้าหญิงแคทเธอรีน (Catherine) แห่งสเปน ต่อมาพระเจ้าอาร์เธอร์สิ้นพระชนม์ พระโอรสองค์รองคือ พระเจ้าเฮนรี (Henry) ได้อภิเษกสมรสกับฟิสะโกอีกครั้ง

การริบทรัพย์สินสมบัติจากเจ้าของที่ดินที่ไม่มีทายาทตามระบบฟีวตัล

การจัดระบบเก็บภาษีอากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยวิธีการหารายได้เหล่านี้ ทำให้อังกฤษมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีผลทำให้กษัตริย์เป็นอิสระจากรัฐสภา เพราะไม่ต้องขอเงินจากรัฐสภาบ่อยนัก แต่อย่างไรก็ตาม กษัตริย์อังกฤษยังไม่ได้มีอำนาจเต็มที่เหมือนกับกษัตริย์ฝรั่งเศสกับสเปน เพราะไม่ได้รับมอบอำนาจเรียกเก็บภาษีมาจากรัฐสภา ประกอบกับเมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 7 ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ทรงขอให้

รัฐสภาออกกฎหมายรับรองการเป็นกษัตริย์ของพระองค์ ซึ่งมีผลทำให้รัฐสภาอังกฤษอ้างอำนาจในเวลาต่อมาว่า การเป็นกษัตริย์อังกฤษจะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภาเสียก่อน นอกจากนี้ อำนาจกษัตริย์อังกฤษยังถูกบั่นทอนลงด้วยอำนาจศาสนจักรที่โรม เพราะกษัตริย์อังกฤษต้องเชื่อฟังสันตะปาปาและเสียภาษีศาสนาส่งเงินไปยังโรม

2. พระเจ้าเฮนรีที่ 8

พระเจ้าเฮนรีที่ 8 (Henry VIII, ค.ศ. 1509-1547)¹ มีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ คือ การปฏิรูปศาสนาอังกฤษ ตั้งลัทธินิกายอังกฤษ (Church of England) ด้วยการแก้ไขพิธีกรรมให้กะทัดรัดและง่ายขึ้น ให้กษัตริย์อังกฤษเป็นประมุขทางศาสนา และไม่มีการนับถือสันตะปาปาที่โรม นอกนั้นเหมือนศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกทุกประการ จนศาสนานิกายอังกฤษได้ชื่อว่า Catholic without Pope เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้กษัตริย์อังกฤษมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น เป็นอิสระจากอำนาจของสันตะปาปาที่กรุงโรม และไม่ต้องเสียภาษีทางศาสนาให้แก่สันตะปาปา

ภาพพระเจ้าเฮนรีที่ 8

¹Ferguson, P.369

ใน ค.ศ. 1536 อังกฤษได้รวมแคว้นเวลส์ (Wales) เข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองอังกฤษ ด้วยการออกพระราชบัญญัติแห่งสหภาพ (Act of Union)

3. พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 6 (Edward VI, ค.ศ. 1547-1553)

4. พระนางแมรีที่ 1

พระนางแมรีที่ 1 (Mary I, ค.ศ. 1553-1558) เป็นพระธิดาของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 กับพระนางแคทเธอรีน ต่อมาใน ค.ศ. 1554 พระนางแมรีได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระเจ้าฟิลิปที่ 2 แห่งสเปน ผู้เคร่งครัดศาสนาโรมันคาทอลิก ทำให้พระนางแมรีที่ 1 ต้องการรื้อฟื้นนิกายโรมันคาทอลิกขึ้นมาอีกครั้งในประเทศอังกฤษ ด้วยการประหารชีวิตสังฆราชโทมัส เครนเมอร์ (Thomas Cranmer) แห่งแคนเทอร์เบอรีและพวกโปรเตสแตนท์จำนวนมาก ทำให้พระนางแมรีได้รับสมญาว่าพระนางแมรีกระหายเลือด (Bloody Mary หรือ Mary the Blood)

ทางด้านต่างประเทศ พระนางได้ส่งกองทัพอังกฤษไปช่วยสเปนทำสงครามกับฝรั่งเศส มีผลทำให้อังกฤษต้องเสียเมืองคาลิส (Calais) ซึ่งเป็นดินแดนสุดท้ายของอังกฤษบนภาคพื้นทวีปยุโรป

5. พระนางเอลิซาเบธที่ 1

พระนางเอลิซาเบธที่ 1 (Elizabeth I, ค.ศ. 1558-1603)¹ เป็นพระธิดาของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 กับพระนางแอน โบลีน (Anne Bolin) พระนางมีความสามารถในการปกครองมาก มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดหลักแหลม

นโยบายสำคัญในสมัยนี้ คือ

ทางด้านศาสนา

ในระยะแรกที่ครองราชสมบัติ พระนางเอลิซาเบธที่ 1 ทรงดำเนินนโยบายสายกลางทางศาสนา เอาใจทั้งพวกนบถือศาสนาคาทอลิกและโปรเตสแตนท์ซึ่งเป็นข้าราชการและข้าราชการสำนักจำนวนเท่า ๆ กัน พระนางพยายามแยกศาสนาออกจากการเมือง ต่อมาเมื่ออำนาจของพระนางเข้มแข็งมั่นคงมากขึ้น ใน ค.ศ. 1550 ทรงประกาศกฎหมายสำคัญทางศาสนา 2 ฉบับ คือ

กฎหมายกำหนดให้ลัทธินิกายอังกฤษ (Church of England) เป็นศาสนาประจำชาติ และกฎหมายแบบฟอร์มเดียวกัน (Act of Uniformity) กำหนดให้ชาวอังกฤษใช้หนังสือสวดมนต์

¹Ferguson, P.402

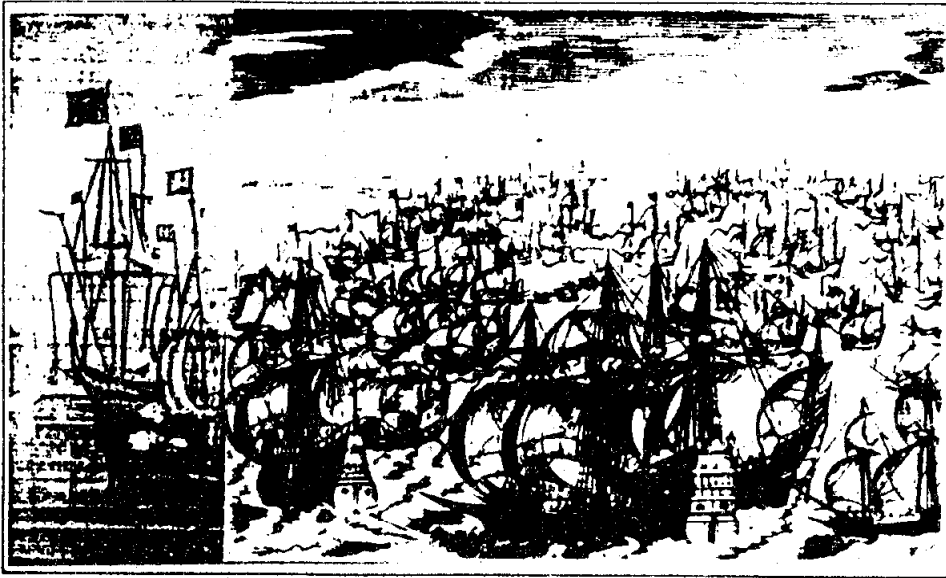
ภาพพระนางเอลิซาเบธที่ 1

เล่มเดียวกันทั่วประเทศ มีผลทำให้สันตะปาปาไพอุสที่ 5 (Pope Papius V) ไม่พอใจประกาศ
ขับพาศนียกรรม (Excommunicate) พระนางเอลิซาเบธที่ 1 ออกจากศาสนาใน ค.ศ. 1570
แต่รัฐสภาได้ช่วยเหลือพระนางด้วยการออกพระราชบัญญัติการเป็นกบฏ (Treason Act) ใน
ค.ศ. 1571 กำหนดว่าผู้ใดแสดงว่าพระนางเอลิซาเบธที่ 1 เป็นคนนอกศาสนาไม่สมควรจะเป็น
ประมุขของประเทศอังกฤษจะถูกกล่าวหาเป็นกบฏ กฎหมายฉบับนี้ออกมาเพื่อปราบปราม
ความวุ่นวายในอังกฤษ อันอาจเกิดจากพวกคาทอลิกหรือโปรเตสแตนท์

ทางด้านต่างประเทศ

กิจการต่างประเทศ มีผลเสียเนื่องมาจากศาสนาเป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อพระเจ้าฟิลิป
ที่ 2 แห่งสเปนไม่พอใจ เพราะพระองค์ถือว่าเป็นผู้พิทักษ์และคุ้มครองศาสนาโรมันคาทอลิกทั้ง
หมด ทำให้สองประเทศเกิดความขัดแย้งกัน ประกอบกับอังกฤษมักจะช่วยเหลือพวกโปรเตสแตนท์
ในประเทศต่าง ๆ ทำสงครามศาสนา เช่น อังกฤษช่วยเนเธอร์แลนด์ทำสงครามกับสเปน
นอกจากนี้ นักเดินเรือชาวอังกฤษมักจะปล้นสะดมเรือสินค้า และเรือบรรทุกทองคำและเงิน
ของสเปนจากโลกใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักอังกฤษ

ในที่สุด ค.ศ. 1588 อังกฤษทำสงครามทางเรือกับกองทัพเรือมาดา (Armada) ของสเปน
อังกฤษได้รับชัยชนะ มีผลทำให้อังกฤษเป็นเจ้าทางทะเล และเจ้าอาณานิคมในเวลาต่อมา
ความปราชัยของสเปนครั้งนี้ ทำให้พวกโปรเตสแตนท์ดีใจมาก พวกเขาริเรียกชื่อลมพายุที่จม

ภาพสงครามทางเรือที่บงกชเรือมาดา

ขบวนเรือมาดาว่า พายุโปรเตสแตนท์ (Protestant Wind)¹

ทางด้านวรรณคดี

ในสมัยนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคเอลิซาเบ็ชาน (Elizabethan Age) เพราะมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านวรรณคดีและบทละครมาก นับเป็นยุคทองของวรรณคดีอังกฤษ มีนักประพันธ์ที่มีผลงานที่มีชื่อเสียงทั่วโลก คือ วิลเลียม เชคสเปียร์ส (William Shakespears) คริสโตเฟอร์ มาร์โลว์ (Christopher Marlowe) และเอ็ดมันด์ สเปนเซอร์ (Edmund Spenser)

1. พระเจ้าเจมส์ที่ 1

พระเจ้าเจมส์ที่ 1 (James I, ค.ศ. 1603-1625)² เมื่อพระนางเอลิซาเบธที่ 1 สิ้นพระชนม์ไม่มีรัชทายาท รัฐสภาอังกฤษจึงเชิญพระเจ้าเจมส์ที่ 6 แห่งสกอตแลนด์ ผู้มีเชื้อสายใกล้ชิดกับราชวงศ์ทิวดอร์มาเป็นกษัตริย์อังกฤษ มีพระนามว่า พระเจ้าเจมส์ที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์สจิวตของอังกฤษ ชาวอังกฤษส่วนใหญ่ไม่พอใจพระเจ้าเจมส์ที่ 1 เพราะถือว่าเป็นชาวต่างชาติ พระองค์ทรงแต่งตั้งพวกสกอตทำงานในราชสำนักจำนวนมาก รื้อฟื้นระบบการปกครองแบบเทวสิทธิ ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับรัฐสภา นอกจากนี้ฐานะทางการเงินของประเทศตกต่ำ เพราะการทำสงครามหลายครั้งในสมัยพระนางเอลิซาเบธที่ 1 และการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

¹Roland N. Stromberg, *A History Of Western Civilization*. (Illinois : The Dorsey Press, 1969), P.374.

²Ferguson, PP.416-7.

ในราชสำนักทำให้พระเจ้าเจมส์ที่ 1 ต้องเรียกเก็บภาษีเพิ่มโดยไม่ได้ความยินยอมจากรัฐสภา ทางด้านศาสนา พระเจ้าเจมส์ที่ 1 ทรงดำเนินนโยบายเข้มงวดรุนแรง ทำให้พวกพิวริตันไม่พอใจ จึงอพยพหนีไปอยู่โลกใหม่ ในขณะที่เดียวกันพวกคาทอลิกก็ไม่พอใจพระเจ้าเจมส์ที่ 1 เช่นกัน จึงคิดก่อการกบฏใน ค.ศ. 1605 แต่ไม่สำเร็จ ทำให้พวกคาทอลิกถูกกีดกันสิทธิมากขึ้น

2. พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1

พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 (Charles I, ค.ศ. 1625-1649)¹ ทรงมีปัญหาทางการเงิน และมีความขัดแย้งกับรัฐสภา สร้างความผิดหวังให้กับประชาชนเช่นเดียวกับพระบิดา ในที่สุดเกิดสงครามกลางเมืองและพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ถูกประหารชีวิต

ใน ค.ศ. 1628 รัฐสภาได้ออกฎีกาเรียกร้องสิทธิ (Petition of Right)² กำหนดว่า การเก็บภาษีเพิ่มหรือการกักเงินพิเศษของกษัตริย์ จะต้องได้รับการอนุมัติยินยอมจากรัฐสภา ทางด้านศาลกำหนดว่า บุคคลจะถูกจำคุกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ ทางด้านการทหาร ห้ามส่งทหารเข้าไปยังบ้านเรือนของเอกชน และห้ามใช้กฎอัยการศึกในยามบ้านเมืองสงบ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 จำต้องยอมรับเงื่อนไขของรัฐสภา ซึ่งเป็นเอกสารร้องทุกข์ที่มีความสำคัญต่อการปกครองประเทศมาก เพราะเป็นการยับยั้งอำนาจเทวสิทธิ์ของกษัตริย์ มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และรัฐสภาบาดหมางกัน

ในระหว่าง ค.ศ. 1629-1640 พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ไม่เรียกประชุมสภาเลยนานถึง 11 ปี ในระหว่างนี้พระองค์ทรงพยายามใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ยุติสงครามกับต่างชาติ และพยายามหาเงินด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น ขายกฎบัตรการไปตั้งอาณานิคมในทวีปอเมริกา กำหนดการผูกขาดสินค้าชนิดใหม่ และเก็บภาษีตามระบบฟิวต์ล้อย่างรัดกุม

ใน ค.ศ. 1640 พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 จะทำสงครามปราบพวกสก๊อตที่ก่อความวุ่นวายในเรื่องปัญหาศาสนา ทำให้พระองค์ต้องเรียกประชุมสภาเพื่อขออนุมัติเงินพิเศษ การประชุมครั้งนี้เรียกว่า การประชุมรัฐสภาระยะสั้น (Short Parliament) เพราะระยะเวลาการประชุมเพียง 22 วัน จากวันที่ 13 เมษายน-5 พฤษภาคม 1640 ผลการประชุมไม่สามารถตกลงกันได้ เหตุการณ์ในสก๊อตแลนด์ก็ยังไม่สงบ พระองค์จึงจำเป็นต้องเรียกประชุมใหม่อีกครั้งหนึ่งในปลาย ค.ศ. 1640 ใช้เวลาการประชุมนานมากจนถึง ค.ศ. 1653 เป็นระยะเวลา 13 ปี จึงเรียก

¹Stromberg. PP.330-4.

²ฎีกาเรียกร้องสิทธิ (Petition of Right) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แมกนา คาร์ตา ฉบับที่ 2 (The Second Magna Carta)

การประชุมครั้งนี้ว่า การประชุมรัฐสภากระยะยาว (Long Parliament) การประชุมครั้งนี้ก็
ไม่เป็นผลเช่นกัน เพราะรัฐสภาเสนอหลักการจำกัดสิทธิของกษัตริย์หลายประการ ทั้งทางด้าน
การเงิน การคลัง การเก็บภาษี การเกณฑ์ทหารและศาลพิเศษ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ปฏิเสธ
ที่จะทำตาม เพราะกษัตริย์จะสูญเสียอำนาจมาก พระองค์จึงเตรียมกำลังทหารเพื่อปราบพวก
รัฐสภา

ในที่สุดเกิดสงครามกลางเมืองระหว่าง ค.ศ. 1642-1649 ระหว่างกษัตริย์ที่มีพวกสนับสนุน
เรียกว่า คาวาเลียร์ (Cavaliers) ส่วนใหญ่เป็นพวกขุนนางและคาทอลิก มีที่มั่นอยู่ทางเหนือกับ
รัฐสภาที่มีพวกสนับสนุนเรียกว่า หัวกลม (Round Heads) ได้แก่ ชนชั้นกลาง พ่อค้า นักธุรกิจ
พวกพิวริตัน และพวกเพรสไบทีเรียน มีที่มั่นอยู่ทางใต้ของอังกฤษ เป็นเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์
ซึ่งเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการทำสงคราม

ผลของสงครามปรากฏว่า รัฐสภาเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ มีการจัดประชุมพิเศษเรียกว่า
รัฐสภารัมพ์ (Rump Parliament) ประกอบด้วย สมาชิกเฉพาะทหารบกที่จะพิจารณาโทษของ
พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 เพราะพระองค์ไม่ยอมประนีประนอมใด ๆ ทั้งสิ้น พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ถูก
ลงโทษสถานหนัก เพราะเป็นกบฏต่อประเทศและได้ขอความช่วยเหลือจากสกอตแลนด์ในเดือน
มกราคม ค.ศ. 1644

3. สมัยครอมเวลล์

ระบบผู้พิทักษ์

ระบบผู้พิทักษ์ (Protectorate, ค.ศ. 1649-1660)¹ คือการปกครองอังกฤษในระยะเวลา
ที่เว้นว่างจากกษัตริย์ระหว่าง ค.ศ. 1649-1660 มีการปกครองร่วมกันระหว่างผู้พิทักษ์ สภการบริหาร
และรัฐสภา ตามเอกสารการปกครอง (Instrument of Government) ซึ่งจัดร่างโดยคณะทหาร
ที่มีโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) เป็นผู้ปกครองประเทศในฐานะผู้พิทักษ์ (Lord of
Protector) ทำการปกครองประเทศแบบเผด็จการทหาร มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 12 เขต
มีนายพล (General) เป็นหัวหน้าในแต่ละเขต ครอมเวลล์ใช้หลักการของพิวริตัน (Puritan Doc-
trines) คือ ให้ประชาชนมีความขยันในการทำงาน มีชีวิตอยู่อย่างประหยัด ห้ามการรื่นเริง
การละเล่นทุกชนิด ไม่มีแหล่งบันเทิงใจ ห้ามดื่มสุราและห้ามสูบบุหรี่ เกรงครัดในศาสนา และ
สนับสนุนการศึกษา

ทางด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศ รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติการเดินเรือ
(Navigation Act, ค.ศ. 1651) กำหนดให้ใช้เรืออังกฤษเท่านั้น ในการค้าขายกับอังกฤษและ

¹Ferguson, P.423.

อาณานิคมของอังกฤษ มีผลทำให้พ่อค้าดัตช์ได้รับความเดือดร้อน ในที่สุดเกิดสงครามอังกฤษกับดัตช์ ในระหว่าง ค.ศ. 1652-1654 ผลของสงครามไม่มีฝ่ายใดได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด แต่ทำให้การค้าของดัตช์ได้รับความเสียหายมากขึ้น จนในที่สุดพวกดัตช์จำต้องยอมทำสนธิสัญญาสงบศึก ค.ศ. 1654 อังกฤษได้ผลประโยชน์จากการทำสัญญาการค้ากับสวีเดน เดนมาร์ก และโปรตุเกส ซึ่งล้วนแต่ช่วยทำให้กิจการค้าและอาณานิคมของอังกฤษเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ตลอดระยะเวลา 9 ปี ที่ครอมเวลล์ปกครอง ได้นำความเจริญมาสู่ประเทศอังกฤษอย่างมาก แต่ชาวอังกฤษก็ไม่นิยมการปกครองเช่นนี้ เพราะยังมีความผูกพันอยู่กับระบบกษัตริย์ที่เคยปกครองอังกฤษมาเป็นเวลานาน เมื่อครอมเวลล์สิ้นชีวิตในเดือนกันยายน ค.ศ. 1658 บุตรชายชื่อ ริชาร์ด ครอมเวลล์ (Richard Cromwell) ได้ตำแหน่งสืบต่อมา แต่เขาไม่ชอบการเมือง จึงลาออกจากตำแหน่ง อังกฤษจึงคิดรื้อฟื้นระบอบกษัตริย์อีกครั้ง

การฟื้นฟูระบอบกษัตริย์

4. พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2

พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 (Charles II, ค.ศ. 1660-1685) เป็นโอรสของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ซึ่งลี้ภัยไปอยู่ที่ฝรั่งเศส ได้รับการอภัยโทษมาเป็นกษัตริย์อังกฤษ ซึ่งเป็นการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ (Restoration ค.ศ. 1660-1688)¹ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 พยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับรัฐสภา แต่เป็นไปไม่ได้มานาน เพราะนโยบายต่างประเทศอังกฤษตกอยู่ในอิทธิพลของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส อังกฤษทำสงครามกับดัตช์ (Anglo-Dutch War, ค.ศ. 1664-1667) ผลปรากฏว่าอังกฤษชนะ ทำให้ขจัดอิทธิพลของพวกดัตช์ออกจากการแข่งขันการค้าทางทะเลและอาณานิคม อังกฤษได้นิวอัมสเตอร์ดัม (New Amsterdam) ของดัตช์ และเปลี่ยนชื่อมาเป็นนิวยอร์ก (New York)

ทางด้านศาสนา ใน ค.ศ. 1672 พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ทรงประกาศกฎหมายผ่อนผัน (Declaration of Indulgence) ให้เสรีภาพทางศาสนา และยกเลิกกฎหมายทุกฉบับที่ต่อต้านพวกไม่เห็นด้วยทางศาสนา (Dissident) ทำให้พวกคาทอลิกได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยทั่วไปชาวอังกฤษไม่พอใจกฎหมายฉบับนี้ เพราะไม่ต้องการให้ประเทศหวนกลับไปนับถือนิกายคาทอลิก และอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส

ใน ค.ศ. 1673 รัฐสภาบังคับให้พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ยกเลิกกฎหมายผ่อนผันทางศาสนา และยังได้ออกพระราชบัญญัติทดสอบ (Test Act, ค.ศ. 1673) กำหนดว่า ข้าราชการทุกคนต้อง

¹Ferguson, P.492.

นับถือศาสนาในกายอังกฤษ มีผลทำให้ข้าราชการของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ที่เป็นคาทอลิกต้อง ออกจากราชการ รวมทั้งเจ้าชายเจมส์ ดยุกแห่งยอร์ก (James, Duke of York) พระอนุชาจำต้อง ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพเรือ

ใน ค.ศ. 1679 รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติฮาบิส คอร์ปัส (Habeas Corpus Act) กำหนดว่า ชาวอังกฤษทุกคนที่ถูกจับกุมคุมขังจะต้องขึ้นศาลพิจารณาคดี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด การจับกุมโดยพลการ

รัฐสภาได้เสนอกฎหมายกีดกัน (Exclusion Bill, ค.ศ. 1679-1681)¹ เป็นกฎหมายกีดกัน ไม่ให้เจ้าชายเจมส์ ซึ่งเป็นคาทอลิกมีสิทธิในราชบัลลังก์อังกฤษ แต่พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ทรง ใช้สิทธิยับยั้งเป็นผลสำเร็จ และไม่เรียกประชุมสภาเลยตั้งแต่ ค.ศ. 1681

ปัญหากฎหมายกีดกันได้สร้างความสนใจให้ชาวอังกฤษมาก จนทำให้มีการรวมตัว เป็นพรรคการเมือง 2 พรรค คือ พรรคทอรี (Tory) ซึ่งจงรักภักดีระบบกษัตริย์ที่ถูกต้องตาม กฎหมายและชอบธรรม และพรรควิก (Whig) เห็นชอบกับกฎหมายกีดกัน ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ พวกหัวกลม (The Round Heads)

5. พระเจ้าเจมส์ที่ 2

เจ้าชายเจมส์ ดยุกแห่งยอร์ก ได้ขึ้นครองราชสมบัติอังกฤษ มีพระนามว่า พระเจ้าเจมส์ ที่ 2 (James II, ค.ศ. 1685-1688)² ในต้นรัชกาลดูเหมือนว่าพระเจ้าเจมส์ที่ 2 จะสามารถนำอังกฤษ ไปนับถือศาสนาคาทอลิกได้สำเร็จ และพระองค์ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติทดสอบ (Test Act) เป็นกรณีพิเศษ ทำให้พวกคาทอลิกเป็นจำนวนมากได้กลับเข้ามารับราชการอีกครั้ง

ใน ค.ศ. 1687 พระเจ้าเจมส์ที่ 2 ประกาศใช้กฎหมายผ่อนผัน อนุญาตให้พวกคาทอลิก และโปรเตสแตนต์ที่ไม่ยอมรับนิกายอังกฤษ ได้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนาของตนอย่าง เปิดเผย แต่แทนที่จะเป็นที่ขึ้นชอบของพวกโปรเตสแตนต์ที่ไม่ยอมรับนิกายอังกฤษ กลับทำให้ พวกโปรเตสแตนต์รวมตัวกันต่อต้าน โดยเฉพาะพวกพิวริตันประกาศว่า พวกตนพร้อมที่จะ ถูกจำกัดเสรีภาพทางศาสนามากกว่าการปล่อยให้พวกคาทอลิกได้รับการผ่อนผันเข้ารับราชการ ได้

ชาวอังกฤษไม่พอใจการดำเนินนโยบายสนับสนุนคาทอลิกของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 แต่ก็ยังมี ความหวังว่า เหตุการณ์คงคลี่คลายไปในทางที่ดี เพราะพระเจ้าเจมส์ที่ 2 มีรัชทายาท 2 พระองค์ ที่นับถือศาสนาโปรเตสแตนต์คือ เจ้าหญิงแมรี (Mary) พระธิดาองค์ใหญ่ ได้อภิเษกสมรสกับ

¹Ferguson, P.494.

²Ferguson, P.496.

เจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) และเจ้าหญิงแอนน์ (Anne) พระธิดาองค์เล็ก ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชายยอร์จแห่งเดนมาร์ก (George of Denmark)

แต่ต่อมาสถานการณ์เปลี่ยนไป เมื่อพระนางแมรีแห่งโมดินา (Mary of Modena) ทรงนับถือศาสนาคาทอลิกและเป็นนอกรีตพระองค์หนึ่งของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ประสูติพระโอรสในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1688 ทำให้ความหวังของอังกฤษที่จะมีรัชทายาทนับถือนิกายโปรเตสแตนต์เปลี่ยนไป กลุ่มพวกต่อต้านซึ่งมีพวกทอริร่วมอยู่ด้วยหลายคน ได้ร่วมกันทูลเชิญเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ให้ขึ้นครองราชย์แทน เพื่อชาวอังกฤษจะได้รับสิทธิและเสรีภาพที่เคยมีกลับคืนมา และนิกายโปรเตสแตนต์ก็จะได้ไม่ต้องถูกจำกัด ในเวลานั้นเจ้าชายวิลเลียมกำลังทำสงครามกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส การได้อังกฤษเป็นพันธมิตรกับฮอลแลนด์จะเป็นข้อได้เปรียบ ทำให้เจ้าชายวิลเลียมรับคำเชิญของพวกต่อต้านพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ด้วยความเต็มพระทัย

ในวันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 1688 เจ้าชายวิลเลียมพร้อมกับกองทหารยกพลขึ้นบกที่เมืองทอร์เบย์ (Torbay) ประเทศอังกฤษ โดยไม่มีการต่อต้านใด ๆ มีผลทำให้พระเจ้าเจมส์ที่ 2 ต้องเสด็จหนีไปอยู่ฝรั่งเศส การปฏิวัติ ค.ศ. 1688 นับได้ว่าเป็นการปฏิวัติที่ไม่มีการนองเลือด และได้รับการสนับสนุนจากชนทุกระดับชั้นของอังกฤษ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้รับสมญาว่าการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (The Glorious Revolution) นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอังกฤษ

ใน ค.ศ. 1689 รัฐสภาได้ออกคำประกาศว่าด้วยสิทธิ (Declaration of Rights) อ้างถึงสิทธิของชาวอังกฤษที่ได้รับมาตั้งแต่แม่บทบัตรแมกนา คาร์ตา (Magna Carta, ค.ศ. 1215) ไปจนถึงฎีกาเรียกร้องสิทธิ (Petition of Rights, ค.ศ. 1628) และกำหนดว่ากษัตริย์อังกฤษไม่มีอำนาจยกเลิกกฎหมายใด ๆ โดยมีได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ไม่มีอำนาจเก็บภาษีหรือกู้เงินแบบบังคับ ไม่มีอำนาจมีกองทัพไว้ในยามสงบ โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และระบุว่าผู้นับถือคาทอลิกจะขึ้นครองราชย์ไม่ได้

6. พระนางแมรีที่ 2 และพระเจ้าวิลเลียมที่ 3

รัฐสภาได้ออกประกาศฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1689 สถาปนาเจ้าหญิงแมรีให้เป็นพระนางแมรีที่ 2 (Mary II, ค.ศ. 1689-1694) และพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III, ค.ศ. 1689-1702) ให้เป็นกษัตริย์อังกฤษ มีลักษณะการปกครองแบบคู่ (Dualism)

ต่อมาคำประกาศว่าด้วยสิทธิ (Declaration of Rights) ได้เปลี่ยนเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ (Bill of Rights, 1689) กล่าวย้าถึงสิทธิและเสรีภาพที่ชาวอังกฤษเคยได้รับมาตั้งแต่ดั้งเดิม

นอกจากนี้ การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์เป็นการยุติข้อขัดแย้งทางการเมืองที่มีมาตั้งแต่ต้น

ศตวรรษที่ 17 และยุติข้อขัดแย้งใน ค.ศ. 1689 รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติขัณฑ์ธรรมทางศาสนา (Act of Tolerations)

ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป อำนาจของกษัตริย์อังกฤษถือกำเนิดมาจากการทำสนธิสัญญากับประชาชน ซึ่งเป็นเสมือนหนึ่งผู้มีอำนาจสูงสุด และเป็นหลักการที่ถูกนำมาใช้แทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบเทวสิทธิ์ที่เคยใช้กันมาเป็นเวลานาน อังกฤษได้มีพัฒนาการระบอบการปกครองแบบรัฐสภาที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นประชาธิปไตยสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ประเทศฝรั่งเศส

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในฝรั่งเศสเกิดขึ้นนานแล้ว ดินแดนค่อยขยายเพิ่มเติมจากรอบนครปารีสไปเป็นบริเวณกว้างใหญ่ โดยใช้นโยบายหลายรูปแบบ เช่น การทำสงคราม การอภิเษกสมรส และการรับมรดก ตลอดจนใช้วิธีต่าง ๆ เพื่อให้สันตะปาปามอบอำนาจให้กษัตริย์ฝรั่งเศส ในการจัดการเรื่องศาสนาภายในราชอาณาจักร

เมื่อสิ้นสุดสงครามร้อยปี (The Hundred Years' War, ค.ศ. 1337-1453) ซึ่งเป็นการรบระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษ มีผลทำให้ระบอบราชาธิปไตยยุคใหม่ในฝรั่งเศสเข้มแข็งขึ้น กล่าวคือ ในระหว่างการรบ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในขุนนางฝรั่งเศสที่ก่อการจลาจลหรือไปเข้าข้างอังกฤษ ทำให้เห็นว่าขุนนางฝรั่งเศสเหล่านั้นไม่รักประเทศชาติอย่างแท้จริง ทำให้ชาวฝรั่งเศสหันมาสนับสนุนอำนาจกษัตริย์ในส่วนกลางเพิ่มมากขึ้น กษัตริย์ฝรั่งเศสสามารถเรียกเก็บภาษีในรูปแบบต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และมีกองทัพอยู่ในอำนาจสามารถกำจัดขุนนางให้เสื่อมไปในที่สุด

ระบอบราชาธิปไตยยุคใหม่ของฝรั่งเศสมีอุปสรรคอยู่ในระยะครึ่งหลังศตวรรษที่ 16 กล่าวคือ ในระหว่าง ค.ศ. 1562-1589 มีสงครามศาสนาเกิดขึ้นถึง 8 ครั้ง ระหว่างพวกคาทอลิกกับพวกฮิวเกอโนต์ แต่ครั้งที่สำคัญได้แก่ การสังหารหมู่พวกฮิวเกอโนต์จำนวนมากในวันเฉลิมฉลองนักบุญบาร์โธโลมิว (St.Bartholomew's Day Massacre) ใน ค.ศ. 1572 สงครามศาสนาสิ้นสุดลงเมื่อเฮนรีแห่งนาวาร์ (Henry of Navarre) ซึ่งเคยเป็นพวกฮิวเกอโนต์มาก่อน ทำการปราบปรามจลาจลได้สำเร็จและสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์แห่งฝรั่งเศสพระนามว่า พระเจ้าเฮนรีที่ 4 (Henry IV, ค.ศ. 1589-1610) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์บูร์บองส์ (Bourbon) เพื่อให้การเป็นกษัตริย์ของพระองค์เป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่ พระองค์จึงเปลี่ยนศาสนาเป็นคาทอลิก และประกาศกฤษฎีกาแห่งเมืองนองส์ (Edict of Nantes)¹ ใน ค.ศ. 1598 ให้เสรีภาพ

¹Ferguson, P.406.

ภาพเฮนรีแห่งนาวาร์

ภาพการสังหารหมู่พวกฮิวเกอโนต์ในวันเฉลิมฉลองนักบุญบาร์โธโลมิว

ในการนับถือศาสนาแก่พวกโปรเตสแตนท์เท่ากับพวกคาทอลิก

พระเจ้าเฮนรีที่ 4 ทรงพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น เช่น การเพิ่มที่ดินเพราะปลูกให้มากขึ้น ส่งเสริมการผลิตสินค้าฟุ่มเฟือยในกรุงปารีส สนับสนุนอุตสาหกรรมทอผ้า และปรับปรุงระบบการคมนาคมให้ดีขึ้น โดยมีรัฐมนตรีคลังที่มีความสามารถคือ ซัลลี (Sully, ค.ศ. 1560-1641)

พระเจ้าหลุยส์ที่ 13

พระเจ้าหลุยส์ที่ 13 (Louis XIII, ค.ศ. 1610-1643)¹ ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อมีพระชนมายุได้ 9 พรรษา จึงมีผู้สำเร็จราชการ คือ พระมารดา พระนางมารี เดอ เมดิซี (Marie de Medici, ค.ศ. 1610-1624) ต่อมาพระเจ้าหลุยส์ที่ 13 ได้ปกครองประเทศด้วยพระองค์เอง โดยมีอัครมหาเสนาบดีที่สำคัญ คือ สังฆราช ริเชอริเออ (Cardinal Richelieu, ค.ศ. 1624-1642) ผู้มีบทบาทเด่นมากในการปกครองฝรั่งเศสสมัยนี้ ทำให้ความสำคัญของพระเจ้าหลุยส์ที่ 13 ลดน้อยลงไป มีบางคนกล่าวว่า บทบาทของกษัตริย์และอัครมหาเสนาบดีกลับกันในสมัยนี้

ภาพริเชอริเออ

¹Ferguson, P.410.

นโยบายสำคัญ 2 ประการของริเชอริเออ คือ

นโยบายภายในประเทศ

ริเชอริเออต้องการให้รัฐบาลกลางมีอำนาจเข้มแข็ง ต้องการกำจัดอำนาจของขุนนางท้องถิ่น ทำลายปราสาทป้อมปราการของขุนนางเกือบทั้งหมด ยกเว้นบริเวณยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับป้องกันประเทศ ห้ามขุนนางประลองอาวุธกันในยามสงบ

การปกครองหัวเมือง ใช้วิธีส่งข้าหลวงตรวจตรา (Intendants) ไปควบคุมขุนนางเจ้าของที่ดินรายใหญ่ตามหัวเมืองมากขึ้น ข้าหลวงตรวจการมีอำนาจเต็มทางด้านกฎหมาย การบริหารท้องถิ่นและการเงิน ทำให้อำนาจของรัฐบาลกลางแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ สภาท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนประชาชนถูกกีดกัน และสภาทั่วไป (Estates General) ไม่มีโอกาสได้ประชุมเลย

ทางด้านทหาร มีการปรับปรุงกองทัพบก และเพิ่มกำลังทหาร ริเชอริเออเป็นรัฐบุรุษสมัยใหม่ที่เน้นความสำคัญของอำนาจทางทะเล และสร้างกองทัพเรือให้เข้มแข็ง

ทางด้านศาสนา ริเชอริเออทำการปราบปรามพวกฮิวเกอโนต์ ไม่ใช่เพราะความเชื่อทางศาสนา แต่เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ที่พวกฮิวเกอโนต์เพิ่มอิทธิพลมากเรื่อย ๆ ซึ่งจะเป็นภัยต่อระบบกษัตริย์ ใน ค.ศ. 1628 เมืองลาโรแซล (La Rochelle) ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของพวกฮิวเกอโนต์ถูกทำลาย ทำให้การกบฏของพวกฮิวเกอโนต์เกือบหมดความสำคัญลง ในปีต่อมามีการประกาศอภัยโทษแห่งอาแลส (Grace of Alais) คือ กษัตริย์พระราชทานอภัยโทษให้แก่พวกกบฏที่ทำไม่สำเร็จ ให้พวกฮิวเกอโนต์นับถือศาสนาของตนได้เต็มที่ ให้สิทธิความเป็นพลเมืองเท่าเทียมกับพวกคาทอลิก แต่ไม่อนุญาตให้มีการประชุมทางศาสนา หรือมีเมืองป้อมปราการอีกต่อไป เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นการปูทางให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ยกเลิกองการแห่งเมืองนองส์ในเวลาต่อมา

นโยบายต่างประเทศ

ริเชอริเออมีนโยบายต้องการสร้างชื่อเสียงเกียรติยศของประเทศฝรั่งเศสให้เลื่องลือทั่วยุโรป และให้ฝรั่งเศสมีความปลอดภัยทางชายแดน โดยเฉพาะทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยการพยายามเลื่อนชายแดนด้านนี้ไปจดพรมแดนธรรมชาติ คือแม่น้ำไรน์ และแม่น้ำเชลด์ท์ มีผลทำให้ฝรั่งเศสต้องเข้าสู่สงครามหลายครั้ง ศัตรูสำคัญของฝรั่งเศสคือ ราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก ซึ่งเคยครอบครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลในสเปน เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน และบางส่วนของอิตาลี ที่เคยโอบล้อมประเทศฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงต้องทำให้ดินแดนเหล่านี้แตกแยกกัน

หลัง ค.ศ. 1628 เมื่อริเชอริเออจัดการปัญหาภายในประเทศเรียบร้อยแล้ว ฝรั่งเศส

หันมาจัดการกับราชวงศ์แฮปส์เบิร์กโดยเฉพาะสเปน ทำให้ฝรั่งเศสเข้าร่วมในสงครามสามสิบปี ในระยะหลังระหว่าง ค.ศ. 1635-1648 ซึ่งเป็นสงครามระหว่างราชวงศ์บรูบองส์กับราชวงศ์แฮปส์เบิร์กมากกว่า เป็นส่วนหนึ่งของสงครามสามสิบปี ระหว่างพวกคาทอลิกกับพวกโปรเตสแตนต์ สมรภูมียู่ในดินแดนอัลซาสและลอเรนส์ ซึ่งเป็นแหล่งถ่านหินและเหล็กที่สำคัญ และทำให้เกิดปฏิวัติของฝรั่งเศสขึ้นในยุโรป

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV, ค.ศ. 1643-1715)¹ ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อมีพระชนมายุได้ 5 พรรษา มีพระมารดาคือ พระนางแอนน์ (Anne) เป็นผู้สำเร็จราชการและมีอำนาจเต็มที่ที่สำคัญคือ สังฆราชมาซาแรง (Mazarin, ค.ศ. 1642-1661)

ใน ค.ศ. 1648 เกิดกบฏฟรอนด์ (Fronde) จากสมาชิกสภาปาร์เลียมอง (Parliament) ซึ่งเป็นพวกเจ้าและชนชั้นขุนนางที่ต้องการให้มีการปฏิรูปยกเลิกระบบข้าหลวงตรวจการ โจมตีระบบศักดินา เรียกร้องสิทธิหลายประการ เช่น การเก็บภาษีใหม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากพวกตน และพวกตนจะต้องได้รับการยกเว้นจากภาษีใหม่ สิทธิคนที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับการพิจารณาคดีภายใน 24 ชั่วโมง ข้อเรียกร้องต่าง ๆ เหล่านี้คล้ายกับฎีกาเรียกร้องสิทธิ (Petition of Rights, ค.ศ. 1628) ของอังกฤษ ผลปรากฏว่ามาซาแรงปราบปรามพวกกบฏได้อย่างเด็ดขาด

ทางด้านต่างประเทศ

ผลงานที่มาซาแรงทำได้ผลดีคือ การลดอำนาจของออสเตเรียตามสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ค.ศ. 1648 และสิ้นสุดสงครามกับสเปนตามสนธิสัญญาพีเรนีส ค.ศ. 1659

ใน ค.ศ. 1661 มาซาแรงสิ้นชีวิต พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ 23 พรรษา ก็พร้อมที่จะปกครองประเทศด้วยพระองค์เอง และนับได้ว่าเป็นกษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด และปกครองประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลานานถึง 72 ปี ทรงมีความปรารถนาที่จะให้ฝรั่งเศสเป็นผู้นำยุโรป มีความเป็นปึกแผ่นโดยมีความเชื่อทางศาสนา และการเมืองแบบเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เป็นผลสำเร็จเมื่อฝรั่งเศสมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศ และประชาชนต้องมีระเบียบวินัย ซึ่งกษัตริย์ต้องมีอำนาจในการปกครองอย่างเด็ดขาด

ทางด้านศาสนา

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ประกาศยกเลิกกฎหมายขัณฑ์ธรรมทางศาสนา (Edict of Nantes,

¹Ferguson, PP.478.82.

ค.ศ. 1685) ทำให้พวกฮิวเกอโนต์ที่มีความรู้และมีฐานะดีจำนวนมากอพยพหนีออกนอกประเทศ ซึ่งเป็นการทำลายเศรษฐกิจของฝรั่งเศสอย่างมาก

ทางการบริหารงานภายในประเทศ

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 บริหารประเทศโดยตรง ไม่ขึ้นต่อสภานิติบัญญัติใด ๆ สภา (Estates General) ไม่มีการเปิดประชุมเลยตลอดสมัยการปกครองของพระองค์เอง พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงมอบหมายให้ข้าหลวงตรวจการ (Intendants) ทำการบริหารงานแทนพระองค์ ทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ตำแหน่งนี้ตกทอดถึงทายาททำให้กลายเป็นชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์และมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น มีอำนาจในการตัดสินคดีในศาลต่าง ๆ เช่น Parliament of Paris มีอำนาจและอภิสิทธิ์มากที่สุด

ทางด้านการศรษฐกิจ

โคลแบร์ท (Colbert, ค.ศ. 1619-1683) เป็นรัฐมนตรีคลังที่มีความสามารถมากและมีอิทธิพลเหนือคณะรัฐมนตรีทั้งหลาย ส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพต่าง ๆ สนับสนุนการประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เป็นผู้ริเริ่มการอุตสาหกรรมใหม่ ๆ หลายอย่าง ให้มีการสร้างเรือขนส่งขนาดใหญ่ และสนับสนุนลัทธิพาณิชย์นิยม ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสเรียกว่า ลัทธิโคลแบร์ท (Colbertism) เป็นสาเหตุสำคัญทำให้ฝรั่งเศสสนใจการแสวงหาอาณานิคม เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาดระบายสินค้า ซึ่งเรียกว่านโยบายค้าขายกับเมืองขึ้น (Colonial Trade) แผนงานทางเศรษฐกิจของโคลแบร์ททำเพื่อความมั่งคั่งของฝรั่งเศสโดยแท้จริง ทำให้ฝรั่งเศสเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจยุโรปมาจนถึงศตวรรษที่ 18

ทางด้านศิลปและวัฒนธรรม

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โปรดให้บูรณะซ่อมแซม และสร้างพระราชวังแวร์ซายส์ (Versailles) ซึ่งเป็นแบบฉบับของงานศิลปะที่มีชื่อเสียงทั่วโลก

ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาระหว่างประเทศและสำหรับผู้ที่มีการศึกษาแทนภาษาละติน วรรณคดีฝรั่งเศสแพร่หลายไปทั่วยุโรป

วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การรับประทานอาหารและการละเล่นต่าง ๆ เป็นที่สนใจและลอกเลียนแบบของชาวยุโรปชาติต่าง ๆ

ทางด้านต่างประเทศ

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ต้องการขยายอาณาเขตและอำนาจของฝรั่งเศสให้กว้างขวาง ตลอดจนครอบครองดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้ฝรั่งเศสต้องทำสงครามหลายครั้ง เช่น สงครามกับดัตช์ (ค.ศ. 1672-1678) และสงครามสืบราชสมบัติสเปน (ค.ศ. 1701-1713) เป็นต้น ทำให้ฝรั่งเศสต้อง

สิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทอง และชีวิตประชาชนจำนวนมาก มีหนี้สินมหาศาลในตอนปลายสมัยของพระองค์จนไม่อาจจะแก้ไขได้ เป็นเหตุสำคัญนำไปสู่การปฏิวัติฝรั่งเศสครั้งใหญ่ ค.ศ. 1789 อย่างไรก็ตาม อาจจะกล่าวได้ว่า สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เจริญรุ่งเรืองที่สุด ราชสำนักฝรั่งเศสเป็นศูนย์กลางของยุโรป และเป็นผู้นำทางด้านความคิดเห็น แต่เป็นการปกครองแบบราชาธิปไตยที่ไร้ภูมิธรรม (Unenlightened Despotism) อย่างไรก็ตาม พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีพระราชอำนาจมากจนกล่าวว่า “ข้าพเจ้าคือรัฐ” (I am the State หรือ L’Etat C’est Moi)¹ และได้รับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์แห่งดวงอาทิตย์ (The Sun King)

2.3 ประเทศสเปน

ประเทศสเปนในศตวรรษที่ 13 แบ่งออกเป็น 5 เขต ทางเหนือ 4 เขต เป็นเขตของพวกคริสตได้แก่ แคว้นอรากอน คาสตีล เลออนส์ และนาวาร์ อีกเขตอยู่ทางภาคใต้เกือบครึ่งหนึ่งของประเทศสเปน ถูกพวกแขกมัวร์ (Moors) ยึดครองอยู่ กลางศตวรรษที่ 13 แคว้นเลออนส์ร่วมกับแคว้นคาสตีล และใน ค.ศ. 1469 พระนางอิสซาเบลลาแห่งคาสตีล (Isabella of Castile, ค.ศ. 1469-1516) อภิเษกสมรสกับพระเจ้าเฟอร์ดินานด์แห่งอรากอน (Ferdinand of Aragon, ค.ศ. 1469-1516)² โดยที่ทั้งสองพระองค์ยังคงเป็นกษัตริย์ที่ปกครองแคว้นเดิมต่อไป และร่วมกันทำสงครามขับไล่พวกมัวร์และยิวออกนอกประเทศได้สำเร็จในศตวรรษที่ 15 จนได้รับชื่อเสียงว่าเป็นกษัตริย์สเปน

สเปนทำสงครามกับพวกมัวร์ซึ่งเป็นพวกนอกศาสนาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมา ในศตวรรษที่ 15 สเปนได้ผนึกกำลังเข้าด้วยกัน โดยใช้สถาบันศาสนาคริสต์เป็นเครื่องมือและศูนย์รวมความยึดเหนี่ยวผูกพัน และให้สถาบันกษัตริย์เป็นศูนย์รวมกำลังพล และเป็นผู้นำในการทำสงครามกับพวกมัวร์ ในเหตุการณ์นี้กษัตริย์สเปนได้รับผลประโยชน์หลายอย่าง คือ สามารถรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางได้อย่างเด็ดขาดโดยง่าย ไม่ต้องมีปัญหากับเจ้าผู้ครองนคร ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่กษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในขณะเดียวกัน กษัตริย์ไม่ต้องเผชิญกับปัญหาที่สันตะปาปาหรือเจ้าหน้าที่ศาสนาจะมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง และยังได้อภิสิทธิ์ไม่ต้องเสียภาษีให้ศาสนา เพราะสันตะปาปาเห็นว่ากษัตริย์สเปนต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อทำสงครามเพื่อศาสนา

พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 แห่งสเปน (Charles I, ค.ศ. 1516) ได้รับเลือกเป็นจักรพรรดิแห่ง

¹ Ferguson, P.478.

² Ferguson, PP.340-1.

ราชวงศ์แฮปส์เบิร์กของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ใน ค.ศ. 1519 มีพระนามว่า พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 5 (Charles V, ค.ศ. 1519-1556) ทำให้สเปนได้ครอบครองอาณาเขตกว้างขวาง คือ สเปน เนเธอร์แลนด์ เบอร์กันดี ยุโรปภาคกลาง แคว้นฟรอนซ์กงเต อิตาลีภาคใต้ ออสเตรีย ฮังการี และโบฮีเมีย ดินแดนเหล่านี้อยู่รายรอบประเทศฝรั่งเศส ทำให้พระเจ้าฟรานซิสแห่งฝรั่งเศสมีความหวาดวิตก จึงเป็นเหตุให้พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 แห่งสเปนต้องทำสงครามกับฝรั่งเศส เกือบตลอดรัชสมัย พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 แห่งสเปนเติบโตในดินแดนประเทศต่ำ (The Low Countries) เมื่อเสด็จมาเป็นกษัตริย์สเปนจึงเหมือนคนแปลกหน้า ในสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ไม่สามารถดูแลปกครองประเทศได้อย่างเต็มที่ เพราะมีอาณาเขตกว้างใหญ่ และยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นภายในจักรวรรดิที่พระองค์ต้องรับผิดชอบ ได้แก่ การปฏิรูปศาสนาในเยอรมัน การทำสงครามกับฝรั่งเศส และอันตรายจากพวกตุรกี มีสงครามเกือบตลอดรัชสมัย และนโยบายพิทักษ์ศาสนาเป็นการบั่นทอนอำนาจของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 อย่างมาก ทำให้พระองค์เบื่อหน่ายในที่สุดทรงสละราชสมบัติใน ค.ศ. 1556 โดยทำพินัยกรรมยกดินแดนเยอรมันให้แก่พระอนุชา คือ เจ้าชายเฟอร์ดินานด์ ส่วนสเปนและเนเธอร์แลนด์ทรงมอบให้พระโอรสคือเจ้าชายฟิลิป

พระเจ้าฟิลิปที่ 2

พระเจ้าฟิลิปที่ 2 (Philip II, ค.ศ. 1556-1598)¹ ทรงเป็นชาวสเปนอย่างเต็มที่ มีศรัทธาในศาสนาอย่างเคร่งครัด ในสมัยของพระองค์ได้ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นประเทศใหม่ ด้วยการมีระบบสภาที่ปรึกษาใหม่ โดยมีสภาแห่งชาติ (Cortez) เป็นสภาสูงสุดของประเทศ และพระองค์ตัดสินพระทัยในทุกเรื่องด้วยพระองค์เอง

ในสมัยพระเจ้าฟิลิปที่ 2 สเปนมั่งคั่งร่ำรวยมากในระยะแรก มีรายได้มหาศาลจากอาณานิคมในโลกใหม่ อันอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ทองคำและเงิน รายได้จากที่ดินอันกว้างใหญ่ และผลกำไรจากการขายบริการทางศาสนา และขายตำแหน่งทางราชการ แต่ในปลายสมัยรัชกาลของพระเจ้าฟิลิปที่ 2 ใน ค.ศ. 1598 สเปนมีฐานะทางการเงินตกต่ำมากแทบล้มละลาย เพราะการใช้จ่ายเงินอย่างมากในการทำสงครามและมีนโยบายพิทักษ์ศาสนา นอกจากนี้เงินและทองคำจำนวนมากที่ได้จากอาณานิคมในโลกใหม่ตกเป็นผลประโยชน์ของนักธุรกิจ นักอุตสาหกรรม และนักธนาคารต่างประเทศ เพราะพ่อค้าสเปนต้องจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อส่งสินค้าสำเร็จรูปที่ทางอาณานิคมต้องการ เนื่องจากสเปนไม่ได้มีการผลิตเอง

สงครามกับต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ สงครามกับฝรั่งเศส (ค.ศ. 1556-1559) สงครามศาสนาในเนเธอร์แลนด์ ซึ่งลุกลามกลายเป็นสงครามกัวเกราช (ค.ศ. 1566-1579) และสงคราม

¹Stromberg, PP.282-3

กับอังกฤษ (ค.ศ. 1588) ซึ่งสเปนพ่ายแพ้สูญเสียกองเรือมาดา (Armada) ทำให้สเปนต้องลดอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองในยุโรป กล่าวสรุปได้ว่าเรื่องราวของสเปนก็ไม่ใช่ที่สนใจของยุโรป จนกระทั่งเกิดสงครามสืบราชสมบัติสเปน

สงครามสืบราชสมบัติสเปน

พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 (Charles II, ค.ศ. 1665-1700) กษัตริย์สเปนสิ้นพระชนม์ โดยไม่มีผู้สืบราชสมบัติ ได้ทำพินัยกรรมมอบสเปนให้แก่หลน คือเจ้าชายฟิลิปแห่งองจู (Philip of Anjou) ซึ่งเป็นหลานของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ฝรั่งเศสต้องการดินแดนสเปน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปไม่พอใจจึงรวมตัวกันเป็นมหาพันธมิตร (Grand Alliance) ประกอบด้วย อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน ซาวอย ทำสงครามกับฝรั่งเศสเรียกว่า สงครามสืบราชสมบัติสเปน (The War of the Spanish Succession, ค.ศ. 1702-1713)¹ สมรภูมียู่ในอิตาลี และบริเวณยุโรปต่ำ ในที่สุดการประนีประนอมกันเพื่อยุติสงครามโดยทำสนธิสัญญาอุเทรค (The Peace of Utrecht)² ค.ศ. 1713 มีใจความสำคัญว่า

เจ้าชายฟิลิปแห่งองจูได้เป็นกษัตริย์สเปน มีพระนามว่า พระเจ้าฟิลิปที่ 5 (Philip V) โดยสัญญาว่าจะไม่รวมสเปนกับฝรั่งเศส ราชวงศ์บูร์บองส์ได้ครองสเปนหลังจากราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก ครองมาเป็นเวลาเกือบ 200 ปี ทำให้ฝรั่งเศสและสเปนที่เคยเป็นคู่แข่งกันมานาน กลายเป็นมิตรกันภายใต้การปกครองของเชื้อสายราชวงศ์เดียวกัน

อังกฤษได้อาณานิคมที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ คือ ช่องแคบยิบรอลต้า และ เกาะมอลต้าจากสเปน ทำให้อังกฤษมีฐานะทางทหารและกองทัพเรือดีขึ้นจนพัฒนากลายเป็นมหาอำนาจทางทะเล และมีอาณานิคมอยู่เกือบทั่วโลก

ดยุคแห่งราชวงศ์ซาวอย (Duke of Savoy) ได้รับซิซิลีและซาร์ดิเนีย เริ่มพัฒนาอำนาจของราชวงศ์ซาวอยให้เข้มแข็งขึ้น เป็นผู้รวมอิตาลีได้สำเร็จใน ค.ศ. 1870

เจ้าผู้ครองแคว้นแบรเดนเบิร์ก แห่งราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิร์น (Hohenzollern) ได้การรับรองฐานะว่าเป็นกษัตริย์ปรัสเซีย และเป็นผู้นำในการรวมชาติเยอรมันสำเร็จใน ค.ศ. 1871

¹Stromberg, PP.365.6

²Ferguson, PP.409.

รมการเรียนที่ 2

1. ให้นักศึกษาอธิบายถึงวิธีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของอังกฤษในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ 7 ระหว่าง ค.ศ. 1485-1509
2. ให้นักศึกษาอภิปรายกันว่า การที่พระนางแมรีที่ 1 แห่งอังกฤษ ได้รับสมญานามว่า “พระนางแมรีกระหายเลือด” (Bloody Mary) เหมาะสมหรือไม่
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ความยิ่งใหญ่ของอังกฤษในสมัยพระนางเอลิซาเบธที่ 1 ระหว่าง ค.ศ. 1558-1603 ทางด้านการเมืองการปกครอง การต่างประเทศ ศาสนา และวรรณคดี
4. ให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่องชีวประวัติของริเชอริเออ ผู้เป็นอัครมหาเสนาบดีคนสำคัญของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 17
5. ให้นักศึกษาอภิปรายเรื่องพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ที่ทรงกล่าวว่ “ข้าพเจ้าคือรัฐ” (I am the State) และได้รับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์แห่งดวงอาทิตย์ (The Sun King) นักศึกษาเห็นด้วยหรือไม่ อธิบายให้ชัดเจน
6. ให้นักศึกษาวิเคราะห์การรวมชาติสเปนได้สำเร็จในคริสต์ศตวรรษที่ 15

สรุป

ยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1485-1789 มีการพัฒนาระบบราชาธิปไตยยุคใหม่ หรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในช่วงระยะเวลา 300 ปีนี้ ยุโรปอยู่ในสภาวะสงครามมากกว่าสันติสุขระยะแรกเริ่มจากความแตกแยกทางศาสนาเป็นสำคัญ แต่ในกลางศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา สงครามจะเป็นลักษณะการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างกษัตริย์ของประเทศที่สำคัญ โดยเฉพาะระหว่างราชวงศ์บูร์บองส์ของฝรั่งเศสกับราชวงศ์แฮปส์เบิร์กของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เริ่มตั้งแต่สมัยจักรพรรดิชาร์ลส์ที่ 5 (ค.ศ. 1519-1556) เชื้อสายของราชวงศ์แฮปส์เบิร์กที่ได้ปกครอง สเปน เนเธอร์แลนด์ แคว้นพรองซ์ กองเต แคว้นอัลซาล แคว้นซาวอย เจนีวา มิลาน และอาณาจักรซิซิลีทั้งสอง ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปโดยเฉพาะฝรั่งเศสหวาดหวั่น ในการมีที่ดินจำนวนมากของราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก ที่ล้อมรอบฝรั่งเศสมีผลทำให้เกิดสงคราม 30 ปี (The Thirty Years' War, ค.ศ. 1618-1648) เริ่มจากสาเหตุความขัดแย้งทางศาสนา กลายมาเป็นสงครามระหว่างราชวงศ์บูร์บองส์และราชวงศ์แฮปส์เบิร์กในที่สุด ซึ่งยุติลงด้วยสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (The Peace of Westphalia, ค.ศ. 1648) เป็นการยุติสงครามทางศาสนาในยุโรปแต่ยังมีสงครามสำคัญ ๆ

เพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างกษัตริย์ของประเทศต่าง ๆ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ 3 ครั้ง คือ

1. สงครามสันนิบาตอ็อกสเบิร์ก

สงครามสันนิบาตอ็อกสเบิร์ก (The War of the League of Augsburg, ค.ศ. 1688-1697) ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศสมาชิกสันนิบาตอ็อกสเบิร์ก ซึ่งก่อตั้งใน ค.ศ. 1686 อันมี อังกฤษ สเปน เนเธอร์แลนด์ ออสเตรีย สวีเดน และเจ้าผู้ครองแคว้นเยอรมัน ในที่สุดพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสต้องหาทางยุติสงครามด้วยสนธิสัญญาไรสวิค (The Treaty of Ryswick, ค.ศ. 1697)

2. สงครามสืบราชสมบัติสเปน

สงครามสืบราชสมบัติสเปน (The War of the Spanish Succession, ค.ศ. 1702-1714) ระหว่างฝรั่งเศสกับจักรพรรดิแห่งออสเตรีย ซึ่งมีอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และแบรนเดนเบิร์ก เป็นพันธมิตร สงครามสงบลงด้วยสนธิสัญญาอุเทรคท์ (The Peace of Utrecht, ค.ศ. 1714)

3. สงครามเจ็ดปี

สงครามเจ็ดปี (The Seven Years War, ค.ศ. 1756-1763) ระหว่างฝรั่งเศส สเปน ออสเตรีย และรัสเซีย ฝ่ายหนึ่ง กับอังกฤษและปรัสเซียอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นฝ่ายชนะสงคราม ทำให้ฝรั่งเศส สูญเสียอาณานิคมในดินแดนต่าง ๆ และได้รับความเสียหายอย่างหนัก อันนำไปสู่การปฏิวัติฝรั่งเศสครั้งใหญ่ ค.ศ. 1789 และมีผลให้อังกฤษกลายเป็นประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมทางด้านอาณานิคม อังกฤษมีอาณานิคมทั่วทุกทวีป จนมีคำกล่าววว่า จักรวรรดิอังกฤษเป็นดินแดนที่พระอาทิตย์ไม่เคยตกดิน (The Sun's Never Set in British Empire)

การประเมินผลท้ายบทที่ 9

1. จงอธิบายความหมาย (Meaning) และความสำคัญ (Significant) ของคำต่อไปนี้
มาให้เข้าใจ

- 1.1 Thomas Hobbes
- 1.2 Protectorate
- 1.3 The Glorious Revolution of 1688
- 1.4 Devine Right of King
- 1.5 Magna Carta
- 1.6 Versailles
- 1.7 Richelieu
- 1.8 The Sun King
- 1.9 The Low Countries
- 1.10 The War of the Spanish Succession

2. จงกล่าวถึงพัฒนาการการปกครองประเทศอังกฤษ ที่มีเรื่องราวของกษัตริย์และ
ขุนนางเกี่ยวข้องกันมาให้เข้าใจ
3. จงวิเคราะห์บทบาทและผลงานของผู้นำฝรั่งเศส ที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางศาสนา
มาให้เข้าใจ
4. จงอธิบายถึงพัฒนาการของระบบราชาธิปไตยในสเปน ที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ
มาให้เข้าใจ